

JÁN KAMIL BEŇADIK

**Za mrežami a ostnatým
drôtom**

BRATISLAVA
2018

JÁN KAMIL BEŇADIK

ZA MREŽAMI A OSTNATÝM DRÔTOM

(Zodp. redaktor Martin Lacko)

Bratislava

2018

© Ján Kamil Beňadik – dedičia

© Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja

PV – ZPKO

Obchodná 52

811 06 Bratislava

info@pvzpkko.sk

Obrázok na prednej strane obálky © Ivan Varšo (adaptácia pôvodného návrhu autora)

Za podporu ďakujeme nadácii „Priblížiť sa k pravde“.

ISBN 978-80-972781-1-3

MOTTO:

*„Odev politického väzňa je
najčestnejšou uniformou.“*

PÁNDIT. D. NEHRÚ

Venujem svojej žene a deťom.

OBSAH

SPEV LABUTE A ĽUDSKÝ HLAS (<i>J. LITECKÝ ŠVEDA</i>)	9
PRVÉ CHVÍLE	13
BACHARI, BACHARI	15
V SAMOTKE	16
ČIARKY	19
LIST Z VÄZENIA	21
PANKRÁC	23
ČAKANKA	25
ODKAZ ZĎALEKA	27
LEŠETICE	28
SVÄTÄ HORA	29
KAMARÁTOVA SMRŤ	31
NÁVŠTEVA	33
POVEDZŽE MI, ŽENA MOJA	37
NEZNÁMEJ KRÁSAVICI V PŘÍBRAME	39
VÄZENĚ A FOTOGRAFIE	42
BUĎ PRIRODZENE KRÁSNA	43
DVADSAŤ ROKOV	45
SEDEL SOM JA, SEDEL	49
EPIGRAM	50
SÚDIA, SÚDIA	51
NENÁVIDÍM	52
HORNÄ NITRA	54
BREZIANSKY KOSTOL	56
POZDRAV SPOLUŽIAKOM	57

PREKLADY:

SVĚTOPLUK ČECH: PÍESNE OTROKA (ÚRYVKY) 61

CIGÁNSKY PLAČ 71

DOSLOV AUTORA 73

O AUTOROVĚ 77

SPEV LABUTE A ĽUDSKÝ HLAS

Keď sa v XIX. storočí postupne začali presadzovať všelijaké pozitivistické a „vedecké“ sily, vrátane pokútnych prorokov typu Marxa, umelci sa ešte chvíľu snažili vzdorovať nastupujúcemu materializmu a tak koncom a na prelome storočia vznikla celá plejáda literárnych, výtvarných, ale aj hudobných diel estetizujúceho symbolizmu, u nás známych skôr pod pojmom secesia. Jedným z výrazných mien tých čias bol aj francúzsky spisovateľ Villiers de l'Isle-Adam. Ten si vo figúre Tribulata Bonhometa vyfabuloval typického meštiackeho pozitivistu a pokrokára, ktorý mal navyše čudnú záľubu, chodiť v noci do močiara škrtiť labute, pretože sa vo vedeckom časopise dočítal, že vtedy najkrajšie spievajú a majú najzaujímavejší timbre. Páčilo sa mu, ako „vokalizujú smrť ako melódiu“, aj keď „poškvrnenú vznešenosťou, ktorá už podľa neho vyšla z módy.“

Ako však vravia klasici marx-leninizmu, pokrok nezastavíš. Naopak, ten pod vedením komunistickej strany nabral netušené obrátky. A hlavne decibely. Pokiaľ „dobrákovi“ Bonhometovi stačil spev škrtených labutí, novodobí scientistickí pokrokári sa už vyžívali v iných tónoch a stupniciach – na ryčaní a zavýjaní škrtených a mučených ľudí, či na tom, ako po takom humánnom ľudovo demokratickom výsluchu nepriatelia pokroku skučali v celách. Tesne nadväzujúc na časy fin de siècle vyšla začiatkom 20. rokov v Tbilisi zbierka sentimentálnych básničiek snaživého čekistu Eiduka „Úsmev Čeky“, kde nájdeme aj takéto verše:

*Niet krajších tónov, niet väčšej radosti
ako škripanie zlámaných životov a kostí*

Dekadentný spev labutí vystriedali avantgardné, industriálne formované naturalistické tóny socrealizmu. A autentické až-až. Samozrejme, nie všetky druhy spevu boli dovolené. Hlavne jemný spev z vydestilovanej bolesti, vyjadrený v písmenách na papieri, ten bol absolútne zakázaný. Asi to malo predsa len málo „decibelov“ pre uši červených sadistov. A hlavne mali strach, že sú tam aj nejaké tóny

príliš jemné pre ich sluch, ktoré nedokážu rozoznať. Veď čo keby to boli tajné šifry agentov imperialistickej rozviedky a Vatikánu? Revolučná bdelosť bol leninský príkaz dňa. Ján Beňadik v doslove píše, ako musel svoje nevinné výtvary rafinovane skrývať, či o tom, ako mnohí nešťastníci prišli o svoje hlboko ľudské výpovede, ktoré im aspoň trochu pomáhali prežiť tie infernálne časy. Taký väzenský režim, ako nastolili komunisti, Európa do tých čias nepoznala. To vlastne ani nebol nejaký „režim“, „poriadok“, to bolo dlhodobé mučenie. A bolo dosť jedno, či to bola vyšetrovacia väzba, väzenie alebo pracovný koncentrák. Aký to bol rozdiel oproti predchádzajúcim väzeniam sa môžeme dočítať napr. v knihe Jána Uhera – Zo zákulisia rehabilitácií. Uher bol komunista, dokonca pracovník ÚV KSS, a opisuje pomery, v akých boli väznení komunisti počas prvej Slovenskej republiky – uvediem len pár viet z kapitoly 16: „Ráno pri kýblovaní a potom pri nástupoch na prechádzky do kruhu na väzenskom dvore a pri návrate z prechádzok som mohol posunkami nadviazať kontakt s väzňami na druhom poschodí pod nami, kde väzenský režim bol celkom uvoľnený, kde celý boli spravidla otvorené, väzni prechádzali z jednej cely do druhej, ba voľne prenášali aj literatúru a proviant. Z druhého poschodia mne nefajčiari (ale na prílepšenie mojim spoluväzňom) hádzali cigarety, jedlo sme nepotrebovali.“ Po tom všetkom, čo som čítal a čo som tu sprostredkoval o pomeroch v „našich“ komunistických väzniciach v päťdesiatych rokoch, toto znie takmer ako rozprávka. Akoby celkom z iného sveta! A to bol, prosím, – znova opakujem – „fašistický“ Slovenský štát! Vraj úplne totalitárny, uprostred najkrutejšej a najsurovejšej svetovej vojny v dejinách!“

Keď počas druhej svetovej vojny chcel minister vnútra Alexander Mach v naivnej viere aspoň trochu prevychovať komunistov a vybraných funkcionárov bral na obsadené územia, aby na vlastné oči videli ten komunistický „blahobyť“ a hlavne dôsledky červeného teroru, mám podozrenie, že títo to brali skôr ako študijnú cestu, ako to raz budú chcieť robiť aj oni.

Ale vráťme sa k našej knihe. K tomuto nedávno objavenému skvostu z pozostalosti. Možno si ešte pamätáte, ako po nežnej imi-

tácii prevratu takmer unisono znelo z úst komunistických synčekov, že žiadna „šufliková“ literatúra tu neexistovala. Veď oni mohli vydávať všetko, takže ďalej už ani niet čo. Mohli si to dovoliť tvrdiť, pretože dobre vedeli, že vydávanie kníh zostalo (aj s peniazmi) v ich rukách. Takže pred sebou máme spev ponižovaného, no nepokoreného človeka, ktorý pre vydavateľskú branžu vlastne ani neexistoval. Nie je to prvý, a verím, že zďaleka ani posledný objav takého spontánneho „samizdatu“. Táto poézia možno pre papierového teoretika nespĺňa nejaké bližšie neurčené „vysoké“ literárne nároky. No je v nej to, bez čoho ani tá najbravúrnejšia sofistikovaná poézia nie je poéziou – čistá výpoveď úprimného človeka. A utrpenie jej dáva pečať autenticity. Nakoniec, emeritný pápež Benedikt XVI. povedal, že schopnosť trpieť z lásky k pravde je mierou ľudskosti. Môžeme dodať, že ozajstná poézia je tiež len určitým spôsobom transformovaná ľudskosť. Táto zbierka veršov, aj keď sa vymyká poetickým školám, predsa je len svojou konkrétnosťou spisbou v línii takého básnického bojovníka, ako bol napríklad Andrej Žarnov, či niektorými impresionistickými prvkami pripomína katolícku poéziu 40. rokov. Ale literatúra či „literatúra“ tu fakt nie je to podstatné, to hlavné je nefalšované svedectvo „z mŕtveho domu“, so srdcom na dlani. A keďže slovenská inteligencia (aspoň donedávna) vynikala svojou noblesou, je to aj mimoriadne kultivované svedectvo.

Na záver treba zdôrazniť: tieto básne v žiadnom prípade nie sú labuťou piesňou, aj keď to tak desaťročia vyzeralo. Volanie raneného, no nepokoreného človeka po spravodlivosti má nielen čestné miesto v každej ľudskej spoločnosti, ale je večné. Najmä bývalí politickí väzni si pri tejto knižôčke prídu na svoje a môžu si opäť raz nostalgicky zaspomínať na kruté časy, ktoré dôstojne zvládli. Im je určený najmä záver básne „Pozdrav spolužiakom“: Tu sme a žijeme búrkam navzdory,

Nás Nikto Ničím Nikdy Nepokorí!!

JÁN LITECKÝ ŠVEDA

predseda Politických väzňov –
Zväzu protikomunistického odboja

PRVÉ CHVÍLE

.....

Buchli za mnou dvere,
kľúč hlasno zahrčal,
tvrdý život väžňa
pre mňa sa započal...

Namiesto slobody
väzenské mám putá,
namiesto domova –
mreže, cela pustá!

Zostal som samotný
ako list vo vetre,
životný priestor môj:
štyrikrát dva metre.

Srdce ma tak bolí,
mysel' mi žiaľ reže,
vidím len kus neba
cez železné mreže.

Všetko mi zobrali,
na sebe čo som mal,
vzali mi i meno,
ktoré mi otec dal!

Už nie som človekom,
iba väzeň, číslo...
Na mňa a rodinu
trápenie nadišlo.

...

Už nie som človekom,
som tvorom bez mena,
ťažký život väzňa
pre mňa sa začína.

BACHARI, BACHARI

.....

Bachari, bachari,
čo ste to spravili,
že ste ma v žalári
do cely zavreli?

Veď mám doma ženu,
štyri drobné deti!
Tak zostali samé
ako v mraze kvety...

Čo nás je do ženy
a do tvojich detí?!
Nedržel si hubu,
preto si zavretý!

Akože som mohol,
keď národ v porobe?
Veď bych sa obracal
aj v tom tmavom hrobe!

—x—###—x—

V SAMOTKE

• • • • •

Dlhý je čas vo väzení,
keď mám vôkol iba steny,
sám som v noci, sám som vo dne,
sám tu trávim celé týždne...

Čas sa ako slimák vlečie
a v záchode voda tečie;
v nej sa myjem, z nej aj pijem,
tak v samotke biedne žijem.

Iba občas víčko hrkne,
keď sa bachar na mňa kukne,
občas kľúče zaštrkajú,
keď sa dvere otvárajú,

jedlo kladú na podlahu...
Z cely vyjde trocha smradu,
čerstvejší vzduch z chodby vane...
Vonku je už vinobranie!

Potom zbadám: Zima tu je,
sniežik vonku poletuje,
na rieke už ľady budú...
Kto vie, koľko mám do súdu?!

V celách vedľa moji bratia
všelijak si chvíle krátia,
občas čo to sluchom vnímam,
na rodinu si spomínam...

Na utiereň zvony zvonía,
moji doma slzy ronía
a ja s nimi v srdci smútim,
suchý chlebič v rukách krútim...

Občas vonku auto zhučí,
samota ma hodne mučí...
Potom zvyknem... Čo mám robiť?
V cele musím stále chodiť,

ináč by mi skrehli údy...
Také sú dnes u nás súdy:
či si vinný alebo nie,
čaká ťa súd a väzenie!

Nie väzenie, ani mreže,
to ma najviac mrzí, reže,
že mi pero z ruky vzali,
že mi ústa zaviazali!

Keby som mal tužku, papier,
skladal by som slová z litier,
zo slov vety, román, básne –
aké by to bolo krásne!

Obklopím sa myšlienkami
a hneď cítim: Nie sme sami!
S nami národ, moji blízki,
hoc' náš život taký nízky!

Moja myseľ, tá je voľná,
nespútaná a slobodná;

...

aké je to veľké šťastie,
ktoré aj v žalári rastie!

Steny, mreže ustupujú,
známi ku mne pristupujú,
mŕtvi, aj tí, čo von žijú
a za národ sa tam bijú.

A myšlienky plynú, hynú...
Čo ich vznikne za hodinu!
Čo ich umrie za dlhý čas,
koľko na zmar vyjde tu krás!

Jedna vznikne, druhá hasne,
boli by to skvelé básne,
smelé články a romány,
komédie a tiež drámy.

A myšlienky plynú, hynú,
jedna vznikne, plodí inú...
Čo ich umrie za hodinu!
A kto na tom nesie vinu?

Tí, čo národ zotročujú,
Slovač väznia, biľagujú,
čo nám ničia domovinu,
čo aj na mňa vrhli špinu!!!

ČIARKY

• • • • •

Hore dolu v cele chodím,
na stenu si čiarky robím,
denne dávam k starým novú,
každý deň ich rátam znovu.

Prešiel týždeň, prešiel mesiac,
a ja sedím, nič nevediac,
čo sa robí vonku, doma...
Dokedyže, doparoma,

takto ma tu trápiť budú?!
Kedy ma už dajú k súdu,
aby som už pravdu vedel,
prečo som tu toľko nediel?!

Všetijako si krátim chvíle:
spomínam na všetko milé,
pohrúžim sa do myšlienok –
príjemné sú ako vánok,

i boľavé ako rana,
zákerne do chrbta daná...

Ako vlna stíha vlnku
na potoku v zvučnom žblnku,

myšlienka sa s inou spojí
a po chvíľke sa rozdvojí...
Rád by som im telo hneď dal,
keby som tu ceruzku mal,

• • •

papier, zošit, hoc' i hlinu,
vložil by som do nej silu,
celé svoje srdce, myseľ,
i keby som za to visel!

Lenže tužku, papier nemám
a tak aspoň štyrom stenám
vravím, čo mi srdce ťaží,
i čo moju myseľ blaží:

Miesto básní a románov
v svojom cele každom ránom
v kúte čiarku nechtom robím
a ňou stenu cely zdobím...

Nad čiarkami znak náš stojí:
na troch vrchoch dvojkríž v poli,
aby každý väzeň vedel,
že tu tvrdý Slovák sedel!

LIST Z VÄZENIA

.....

V odľahlej ulici
vo veľkej väznici
v Prahe som uväznený.
Zradený študentmi
znechaný priateľmi,
sedím tu zarmútený...

Pozerám cez mreže,
počúvam zvon z veže,
myseľ mi domov letí...
Času mám viac než dosť,
spomínam, mám starosť
o domov, ženu, deti.

Zožením obálku,
papier, pero, známku,
hoc' k tomu ťažko tu prísť,
sadnem si ku stolu,
skloním hlavu dolu
a píšem manželke list:

„Píšem Ti, drahá, zo žalára list,
bo k Tebe odtiaľto nemôžem prísť...“
Posielam pozdrav Tebe i deťom,
musíte bezo mňa kráčať svetom,
lebo mňa zastihol viacročný trest –

.....
* Alúzia na text piesne „List z frontu“, ktorá sa spievala počas prvej Slovenskej republiky.

nemôžem Vás šatiť, ani dať jesť...
Verím však pevne, že nezhyniete
a na mňa nikdy nezabudnete!

Žena moja, vernosť mi zachovaj,
na deti, na seba pozor dávaj!
Správajte sa statočne a čestne,
stretnutie naše nech je radostné!
Píšte mi často, ako môžete,
veľkú mi radosť tým urobíte!

Tento list napísal som po práci
štrnásteho marca na Pankráci.
Ak ho náš cenzor omylom pustí,
o pár dní budete ho mať v hrsti...

Bozkáva vás vrúcne tak ako nik
Váš otec a manžel

—X——X—

PANKRÁC

Praha je veľmesto krásne,
sláva jej nikdy snáď nezhasne,
Pankrác však každý väzeň preklína,
na väzbu v ňom keď si spomína.

Pankrác je väznica ohromná,
tisíce väzňov v nej okrem mňa,
strážia ich mreže, múry, bachari,
odtiaľ újsť ťažko sa podarí...

Táto noc tichá je, krásna je,
mesiačik po nebi putuje,
nikto mu cestu jeho neskríži,
keď smutno pozerá do mreží...

Nemôžem nijako dnes zaspáť,
Na smrť už čaká môj kamarát!
Ťažko je v chladnej cele usínať,
smrti stín nijak mi nedá spať...

Obloha nad Prahou vybledla...
To bola jeho noc posledná!
po chodbe blížia sa už katovia,
zrána ho v pivnici popraví!!

Po cele prejde sa kamarát,
hoc' zdravý, chystá sa umierať,
slzy, žiaľ tlačia sa mu do očí,
ústa mu tichúčko šepocú:

Prosím ťa, ty milý mesiačku,
pozdravuj moju ženičku!
Zastav sa nad chalúpkou maličkou,
kde býva otec môj s mamičkou!

Pozdrav ich odo mňa tisíckrát,
že ja sa nebojím umierať,
veď obeť moja nie je daromná,
vlast' naša bude raz slobodná!

A ty, môj premilý kamarát,
pozdravuj môj národ miliónkrát,
nech si ma zachováva v pamäti,
žiť, mrieť preň, oj, to sa vyplatí!!

ČAKANKA

.....

Pri dverách väzenia
vyrástla čakanka...
Kde sa tu len vzala
Tak sama, samunká?

Okolo ulice,
asfalt a kamenie
a vnútri za múrom
moderné väzenie.

Šedivá budova
a železné mreže –
kde sa tu čakanka,
kde sa tu len berie?

V troch radoch okná sú,
na každom z nich mreže...
Kto pozrie v tú stranu,
srdce mu žiaľ reže.

Nad krivdou, nad bratmi
slzy mu vypadnú...
Tyrani posadlí
nevinných väznia dnu!

Vo vnútri väznice
Slovákov tisíce,
Aj keď ich týrajú,
nezlomne volajú:

...

„My chceme slobodu,
blahobyť, vlastný štát,
za to nás dávate
predčasne umierať!“

Čakanka, čakanka,
kde si sa tu vzala?
Iste tu niekomu
slzička vypadla.

Slzička vypadla,
keď čakal pri bráne
so srdcom boľavým
a s ranou pri rane...

Slza to manželky
a či slza matky?
Či snáď slza brata
a či kamaráta?

Jej farba belasá
burcuje i hroby,
naše srdcia dvíha
z prekliatej poroby.

Čakanka vyrástla
pri múre väzenia
sťa symbol nádeje
a vyslobodenia!!

ODKAZ ZĎALEKA

Letia vtáci ponad hory, roviny,
kebych mohol, letel by som za nimi,
zaletel bych k žene drahej,
už som nebol dávno pri nej,
krutý osud vytrhol ma z rodiny.

Ani sa mi nesnívalo tej jari,
že na jeseň ja už budem v žalári,
odtrhnutý od všetkého,
môjmu srdcu najdrahšieho,
ako v kletke uzavretý kanárik.

Moja láska k tebe je tak hlboká,
že až morí a sužuje človeka,
veď tí ľudia, čo sa ľúbia,
stále len po sebe túžia...

Posielam ti tento odkaz zďaleka:

Nezabúdaj na mňa, žena premilá,
ani na to, čo si so mnou prežila,
však keď sa z väzenia vrátim,
tvoju vernosť láskou stratím,
bude šťastná celá naša rodina!

LEŠETICE

• • • • •

Lešetice, Lešetice,
cenné bane máte,
lež o väzňov, čo v nich robia,
veľmi málo dbáte!
Aj ja som tam pracoval,
čierny urán doloval,
na národ a na rodinu
prítom som spomínal.

Lešetice, Lešetice,
malinká dedina...

Mnoho žien už oplakalo
svojho muža, syna,
čo tu ťažko pracoval,
čierny urán doloval,
ako väzeň v koncentráku,
v baniach život nechal...

SVÄTÁ HORA

• • • • •

Nad Příbramom Hora Svätá,
deväť vežmi s nebom spätá,
kryté na ňu vedú schody,
veľa ľudu sa tu schodí.

Chodia mladí, chodia starí
na púť sem už mnoho jarí,
chodia zblízka i zďaleka –
viera vábi sem človeka.

Často sa tu zázrak stáva:
voda ľuďom zdravie dáva...
Sochu nesú tu zázračnú
na slávnosť korunovačnú.

Státisíce ľudí vzýva,
až sa hora kol ozýva,
příbramskú Máriu svätú,
s touto horou dávno spätú...

Dnes však život je tu taký:
Vôkol Hory koncentráky!
Tábor „Vojna,“ tábor „Bytíz,“
v každom väzňov zopár tisíc.

Ostnatý drôt kol dokola
v šiestich radoch zhora, zdola,
reťaz svetiel, strážne veže –
istejšie sú ako mreže.

• • •

Väzni trpia tu už roky,
kopú rudu ako zmoky...
Mnohých v šachtách zasypalo,
veľa srdc tu dotrpelo!

Urán všetkým krv rozkladá...
Darmo čaká žena mladá,
roky čakajú už deti –
otec nejde, a čas letí!

Iní budujú tu mesto,
AB, KD,[†] bytov šesťsto...
Koľko nôh tu dolámalo,
koľko rúk tu dochrámalo!

Hynú väzni, denne hynú,
hoc' mnohí z nás majú vinu
iba jednu: lásku k vlasti
a nenávisť k neprávosti!

Mária – panna, matka svätá,
s touto horou dávno späť,
vzhliadni na nás na tábore,
tlmoč naše prosby hore:

„Bože mocný, krivdy odstráň,
pred zhynutím väzňov ochráň!
Vráť nám, vráť i nášmu rodu
česť a stratenú slobodu!“

.....
† Administratívna budova, kultúrny dom.

KAMARÁTOVA SMRŤ

.....

V koncentrákoch za Příbramom,
stovky metrov pod zemou,
vo dne, v noci väzni kopú
čierny urán z kameňov.

Kopal tu aj môj kamarát,
svaly svoje napínal,
aby manželke a deťom
aspoň zopár korún dal...

Zem sa chveje pod údermi,
horí šnôra nálože,
zhrmí výbuch, stena padá,
kamarát vstať nemôže!

Obe nohy dolámané,
z hlavy krv mu vyviera
a kamarát bez pomoci
v hĺbke bane umiera...

Zbohom zostaň, žena moja,
mal som ťa tak veľmi rád!
Aká škoda, že tak mladý
musím v bani umierať!

Zbohom buďte, deti moje,
zbohom buďte, otec, mať;
aká škoda, že tak mladý
musím sa preč odobrať!

...

Zbohom budte, kamaráti,
šťastia viac nech vám dá Boh,
ja sa s vami navždy lúčim,
zdravím vás: „Zdar Boh!“ – „Zdar Boh!“

NÁVŠTEVA

.....

Ťažký býva život väzňa,
všeličo ho nahnevá,
ale tvár sa mu rozjasní,
keď mu príde návšteva.

Raz za mesiac, za šesť týždňov
povolí mu návštevu,
ak predseda, prokurátor
majú dobrú náladu.

Moja žena domáha sa
návštevy vo väznici...
„Až po súde môžu ju mať
politickí vinníci!“

Vrahov, lotrov, podvodníkov
môže hockto navštíviť,
pozhovárať sa hodinu,
ba aj balík môže byť!

Keď konečne mojej žene
navštíviť ma dovoľia -
„Dvadsať minút, zákaz bozkať!“
- dôrazne jej hovoria.

Dozorca ma z cely vedie
až z druhého poschodia
a dolu ma v prijímačke
oproti nej posadia.

...

Hoc' sa teším na stretnutie
po dlhom odlúčení,
predsa stud mám v svojom srdci,
hanbím sa vlastnej ženy...

Štvrtroka som nestrihaný,
ženička moja drahá,
a dva týždne neholený,
šaty? – Samá záplata!

Zhnusiť ma chcú vlastnej žene,
odpor vzbudiť voči mne...
Naša láska je však silná,
ich úsilie – daromné!

Na tábore je to iné,
návštevu mám hodinu,
každý štvrtrok môžem pozvať
ženu, deti, rodinu.

Oblečú nás do mundúrov,
bielych ako čerstvý sneh,
vyzeráme sťa cukrári –
všetkým ľuďom na posmech!

Do prijímacieho baráka
za tábor nás vyvedú,
aby naši nevideli
väzňov preťažkú biedu.

Našich drahých pri návšteve
bachari balamútia,

že vraj žijeme sťa v raji,
za nami nech nesmútia!

Že v tábore si žijeme
lepšie ako v civili,
peniaze že premárnime,
nedbáme o rodiny!

Niektó verí, niekto skúma,
či je to ozaj pravda –
lož však krátke nohy máva,
mrcha to propaganda!

Manželke muž v náruč letí,
otec bozkáva syna,
slzy a strach v očiach detí,
každý svojich objíma.

Koľko lásky, koľko túžby
v očiach, bozkoch, stiskoch rúk!
Koľko smútku, koľko žiaľu,
koľko bóľu, strašných múk!

V jednu vravu splynú hlasy,
hoc' sú pri tom bachari,
šepnúť slovko a vliať nádej
väžňovi sa podarí...

Niekedy však návšteva, ach,
radšej keby nebola!
Dozvieš sa tu také veci,
ktoré srdce rozbolia...

...

„Deti sa ti odcudzujú...“
„Preklína ťa otec, mať!“
„Manželku ti k hanbe zvedol
tvoj najlepší kamarát!“

Čudo, že ti v hlave prasklo,
chmárou sa ti zastrel zrak
a do Bohníc odvedli ťa,
Nižňanský, náš kamarát?

„Milosť, ktorú ti sľúbili,
preťažká že je to vec...“
A o dva dni bol si mŕtvy,
kamarát náš, Kurhajec!

Z východného až Slovenska
v kroji prišla žena, syn –
včera v bani zabilo ťa,
kamarát náš, Ilenin!!

POVEDZŽE MI, ŽENA MOJA...

.....

Povedzže mi, žena moja,
kde si vzala také oči?
Keď sem za mnou občas prídeš,
celý svet sa so mnou točí...
Tvoje oči majú farbu
ako zrelé gaštany,
keď sa s láskou na mňa pozrieš,
celý som očarovaný!

Povedzže mi, žena moja,
kde si vzala také pery,
tak nádherné, tak krásne,
že to človek sotva verí?
Tvoje pery majú farbu
ako zrelé jahody...
Bozkávať ich vo dne, v noci,
to by boli pre mňa hody!

Povedzže mi, žena moja,
kde si vzala také líčka,
jemné, hladké ako zamat
a červené sťa jabĺčka?
Povedzže mi, žena moja,
kde si vzala také ňadrá?
Hladkal by ich každú chvíľu,
večer, v noci, zrána, za dňa...

Aj deti si porodila,
a predsa si krásna stále!

...

Chcel by som sa s tebou láskať
a ľubiť ťa neskonale!
Tak vyzeráš ako ruža
z krásnej rajskej záhrady,
ale ja som vo väzení –
načo sú ti tvoje vnady?

—x—###—x—

NEZNÁMEJ KRÁSAVICI V PŘÍBRAME

.....

Dovoľte, neznáma kráska,
dovoľte aspoň pár pravdivých slov:
ste stelesnená mladosť, život, láska,
ideál mladíckych snov...

Odpusťte, že ja – človek starší –
vraším vám toto otvorene,
ale pri pohľade na vás,
prekrásne stvorenie,
spomenul som si na svoje dcéry.

Aj ony sú mladé a krásne!
Kto vie, čo robia, chudery,
či už majú prácu,
alebo chodia od jedných
do druhých dverí,
či myslia podobrom na mňa,
alebo sa hnevajú,
že pre mňa – väzňa
tolko starostí a strastí prekonávajú...

Aj ony, moje drahé dcéry sú prekrásne!
Zvlášť jednej sa veľmi podobáte:
tá istá postava,
ten istý účes,
ten istý profil ňadier,
iba podoba je trochu iná:
moja dcéra je bruneta
a vy ste blondína...

...

Prišli ste na brigádu –
dokončiť kulturák...
Příbram bude mať parádu,
škoda však, že má aj nejeden koncentrák!

Až prídete sem sa zabaviť
a v tanci pri zvukoch sladkej hudby
budete sa veselo smiať
a s milým sa tu potajomky
budete objímať,
spomeňte si,
že tento kulturák,
haly a sály,
jedáleň, vináreň i bar,
kino, divadlo a hotel v ňom,
stavali väzni – mu k li!
Nezabudnite,
že tento palác kultúry,
celé tieto štvrte,
toto nové mesto s tisíckami bytov,
školy, úrady a mrakodrapy
sú z ich potu a z ich mozoľov!

Postavené sú z tehiel, kameňa,
železa, betónu, kovov, skla a mramora,
ale vedzte,
že keby boli aj zo zlata,
každý kameň, každá tehla v nich
je prekliata,
lebo sú plodom otrockej práce,

skropené sú našou krvou,
naším utrpením!!

Viem,
že o toto sa snáď ani nezaujímate,
viem však,
že príde čas,
keď pred vaším domom kultúry
bude stáť pomník na našu počesť
a toto sídlisko,
toto nové mesto sa bude volať
Muklov,
lebo ho postavili mukli –
Mužovia Určení K Likvidácii!

Ešte raz dovoľte, neznáma kráska,
dovoľte aspoň pár pravdivých slov:
ste stelesnená mladosť, život, láska,
ideál mladíckych snov!
Ste živý zázrak prírody
a pre mňa symbolom slobody!

—X—###—X—
###

VÄZEŇ A FOTOGRAFIE

Veľmi často hľadím na fotografie –
manželku mám na nich, dcérky sťa ľalie!

Z kufra ich vyberiem a dívam sa na ne...
Tak rád bych bol pri vás, moje milované!

V myslí pritom vynorím si domov celý,
hoci nás od seba žalár, diaľka delí.

S pohnutím myslievam na slobody časy,
keď sme prežívali radosti a krásy!

Každý večer, spať keď idem a usínam,
na vás, drahé moje, s láskou si spomínam...

BUĎ PRIRODZENE KRÁSNA

.....

Niet väčšej krásy nad krásy prírody,
iba pravá krása každému sa hodí.

Buď prirodzene krásna, ženička moja,
o umelú krásu mužovia nestoja!

Vtáčatko poznáš po hlase a perí...
Nemaľuj si svoje krásne, vábne pery!

Buď prirodzene krásna, Anička moja,
o umelú krásu mužovia nestoja!

Ani si vlásy prefarbením nešpať,
nepudruj sa ráno, ani keď ideš spať!

Buď prirodzene krásna, Lubička moja,
o umelú krásu mládenci nestoja!

A v obliekaní nikdy nepreháňaj,
krikľavé farby máva iba papagáj...

Buď prirodzene krásna, Vieročka moja,
o umelú krásu mládenci nestoja!

Len keď sa krása so skromnosťou spojí,
Dievča je ako kvet, vtedy za čos' stojí!

Buď prirodzene krásna, Slávenka moja,
o umelú krásu mládenci nestoja!

...

Až roky ti tvár pokryjú vráskami,
potom sa prikrášli trošku farbičkami...

Buď prirodzene krásna, Drahuška moja,
o umelú krásu mládenci nestoja!

DVADSAŤ ROKOV

.....
(1. január 1940 – 1. január 1960)

Kde ruže mám vziať
v okamihu tomto roztúženom,
keď v spomienke
chcel by som ich spojiť
s твоjím menom
a k výročiu našej svadby
poslať ti ich do diaľky?

Aké je to strašné,
že nemôžem za tebou prísť,
že nemôžem ťa objasť,
ani bozkať lem obálky,
ktorej sa dotkli tvoje pery,
keď zatváraš list!‡

Nemám ruže,
vôkol mňa sú len trne
ostnatých drôtov...
Zo slov však kyticu lásky ti,
drahá, uvijem!
Zo srdca vytryskla mi
táto báseň s bôľnou nôtou –
tú miesto iných darov
ti na pamäť venujem.

.....
‡ Vážňom sa doručovali listy bez obálok.

Mráz vonku žiaril,
do snehu lúče slnko ponára,
keď sme pred dvadsať rokmi
šli spolu od oltára
a s hosťami
na lásku a šťastie
štrngali z pohára...

Dnes vonku prší,
obloha má farbu olova
a ja som ďaleko od teba,
od nášho domova!
Som celý tvoj,
som však väzňom
v prekliatom zajatí...
Viem, dlhujem ti už veľa lásky,
bozkov, objatí...

Kde máme, ženička moja,
silu čerpať k žitiu,
keď neraz zúfalstvo
podráža korene bytiu?
Kde nám slová útechy nájsť
k posilneniu nádeje,
keď osud zlý
nám trápenie na plecيا naveje,
až úzkosť srdcia zviera,
reže sťa nôž ostrý, tenký??

Posilou nech nám je
naša láska a spomienky!

Sťa maják týčiš sa predo mnou
nad všetkým víťazne,
ja denne vidím ťa v duchu,
tvoje oči krásne...
Máš ma celého vo svojom vrelom,
sladkom zajatí –
ach, ako túžim po tebe,
po tvojom objatí!!

Ty, žena – trpiteľka,
vystavená na pranieri!
Skrz mňa aj do teba
a do detí
ľudská zloba mieri...

Kto údel väzňa raz zažil,
vie, že žalár ťažký je,
posilou mu je len láska
a pevné nádeje.

Aj ja sa ti domov raz vrátim,
pút, mreží zbavený!

Čo v tej chvíli v твоjich očiach
vyčítať by som chcel,
radosťou, objatím, bozkami,
slasťou opojený?

...

Že vernosť manželskú
si mi v srdci tak zachovala,
ako si mi to pred dvadsať rokmi
slávnostne prisahala!

SEDEL SOM JA, SEDEL...

.....

Sedel som ja sedel, stosedemnášť nedieľ,
občas som nevedel, či je noc, či je deň.

Až potom som vedel, kedy noc, kedy deň,
keď ma kati viedli na vršok pod šibeň.

Na vršku vysokom stojí šibenička,
pod ňou stojí s deťmi moja holubička.

Moja holubička je moja Anička,
na svete niet nad ňu vernejšia ženička!

Ženička milená a deti predrahé,
ďakujem vám vrúcne, že stojíte pri mne.

Neplačte, nežialte, na mňa spomínajte,
národ svoj ľúbil som, to si pamätajte!

Šibenička moja z dreva dubového,
ej, škoda, preškoda života mojeho!

EPIGRAM

• • • • •

Mier, mier! – vykrikujú ľudia istí,
aby mohli svetu kruto vládnuť,
aj kmín – zlodej chce mať pokoj istý,
aby mohol nerušene kradnúť!

Heslom mieru balamútia ľudí,
kam však vkročia, vraždia – hoci brata,
nevinná krv potokami prúdi...
Pre odporcov majú súdy, kata!

—X—
|||
|||

SÚDIA, SÚDIA...

.....

Súdia, súdia, odsudzujú,
plnia súdne lavice,
žaloby a tresty kujú,
nestačia už väznice.

Mužov od žien odvádzajú
a habú im majetok,
deti zo škôl vyhadzujú,
márny protest i slz tok!

Súdia, súdia, odsudzujú,
veľké tresty merajú,
väzňov do baní, na stavby
sťa otrokov dávajú.

Státisíce uväznili,
tisíce z nás popravili,
ale našu lásku k rodu
dosiaľ ničím nezlomili!

V tichom, veľkom utrpení
ohromná sa rodí vec...
Súdia, súdia, odsudzujú,
a nemyslia – na koniec!!!

NENÁVIDÍM

Nenávidím hesiel fúru,
nenávidím diktatúru,
či je hnedá – Hitlerova,
či červená – Stalinova,
lebo každá krivdy plodí,
právo šliape, ducha plody,
čestným ľuďom veľmi škodí;
iba tí v nej majú hody,
čo za úrad, kariéru
zradia otca, národ, vieru!

Nenávidím hesiel fúru,
nenávidím diktatúru,
či je biela, lebo čierna,
každá je sťa zlo z inferna...
Diktatúra v ľuďoch budí
tie najhoršie ľudské pudy:
sebeckto, lož a nenávisť,
krutú pomstu, besnú závišť.
Či sme vinní a či akí,
stavia pre nás koncentráky!

Nenávidím hesiel fúru,
nenávidím diktatúru,
či je taká, lebo taká,
každá je sťa tlama draka,
ako Moloch všetko žerie,
ľuďom pokoj, život berie,

k otrockej ich práci núti,
preto každý človek smúti
za slobodou, za pokojom,
za strateným ľudským rajom.

Nenávidím hesiel fúru,
nenávidím diktatúru!
Diktatúra národ ničí,
premieňa ho v krdel' vlčí,
ničí, kántri národ malý
a mení ho v národ slabý..
Ohavná je diktatúra,
čo by akých hesiel fúra
chválila ju vo dne, v noci,
získať národ – nemá moci!

...

HORNÁ NITRA

.....

(1939)

Horná Nitra –
záhradka krás,
lesmi ovenčená,
vrchmi obtočená:
Rokoš a Magura,
Vtáčnik a hrebeň Žiar,
Reváň, Kľak, Vyšehrad,
zo srdca mám vás rád,
nad vašou nádherou
neraz uvažujem...

Horná Nitra –
skutočný raj!
Baníci handlovskí,
čipkári kamenskí,
Čičmanky, Belanky,
Prievidza, Bojnice,
Rudno, Vestenice,
krajania, rodáci,
dievčatá, mládenci,
vás všetkých milujem!

Horná Nitra –
rodný môj kraj:
dedinka pod horou
skromne učupená,

v nej kostol bielučký,
chalúpka stúlená,
otecko starý môj,
mamička strápená...
Horná Nitra,
úprimne z duše ťa
z diaľky pozdravujem!

BREZIANSKY KOSTOL

.....

(1940)

Z diaľky ma voláš,
kostol náš biely
na vršku zelenom;
do noci žiaríš
sťa maják pevný
v živote vzbúrenom.

Stáročia stojíš
pri našej ceste,
múrom obtočený;
pretrváš veky
na svojom mieste,
láskou ovenčený.

V tóni líp strážiš
práchnivé kosti
zomrelých rodákov;
pomník si lásky
a povďačnosti
statočných Slovákov.

Keď všetko stratím,
kostol náš starý
nad naším potokom,
k tebe sa vrátim,
zlomený bojom
vo svete širokom!

POZDRAV SPOLUŽIAKOM

.....

(1963)

Pozdravujem vás, spolužiaci moji,
pozdravujem vás, milé sestry, bratia!
Po dlhoročnej práci, tvrdom boji,
nech sa nám v myšliach dávne časy vrátia,
tie časy študentské, časy mladosti,
čo s oblakmi odplávali do diaľky...

Sťa krdeľ orlov a bielych holubíc
prišli sme zo šírych diaľav, prilietli
do starého hniezda, do školských lavíc;
spomienky, túžby nás všetkých priviedli...
Hoci šediny kryjú naše hlavy,
nie sme ešte starci, ani stareny!

Náš život ťažký, tvrdý bol už v škole,
málokto z nás mal na ružiach ustlané...
Tu bolo prvých našich bitiek pole
Za národ náš! – Jemu slúžiť oddane
už vtedy bolo našou túžbou vrelou:
vyšli sme z ľudu, žiť, mrieť preň sme chceli!

Tu v našich srdciach vznikli prvé lásky...
Rojčili sme a tiež rebelovali!
Z kníh čerpali sme vedomostí klásky,
nenávideli sme i milovali –
a dobre bolo tak! Tým sme sa v oceľ
zakalili, aby z nás boli chlapi!

Na lodiach času sme potom plávali,
keď bola pohoda, počasie stále;
inokedy nás však búrky schytili,
zmietali nami od skaly ku skale,
a my ledva udržať sme stačili
sa na vode, zachrániť život biedny...

Vichrice zúrili, padali rany...
Ťažký boj viedla naša generácia
a boj ešte nie je vybojovaný,
kdekomu slúži ešte naša nácia...
Pre krásu života a lesk slobody
žime, ako žijú iné národy!

Ej, veselo je pod bojnickým zámkom!
Za bielym stolom pohármi štrngáme...
Nám hudba hrá, nie dávnym hradným páňkom!
Odvaha srší, veselo spievame:
Tu sme a žijeme búrkam navzdory,
Nás Nikto Ničím Nikdy Nepokorí!!

PREKLADY

SVÄTOPLUK ČECH: PIESNE OTROKA

.....
(Úryvky)

I.

Otroci:

Dobre tu dnes pod stromami
hovieť sladko v svite luny
telu, prácou zmorenému –
po hodoch spí strážca náš –
k nám si sadni, spevák milý,
sladkozvučné nalaď struny,
vyjav piesňou zlaté dумы,
ktoré v snivom čele máš!

Mladá otrokyňa:

Spievaj o kvetoch a hviezdach!

Mladý otrok:

Chválu dievčích očí pej!

Iný:

Zazvoň žartov hrkálkami!

Starec:

Zvestuj dávnych vekov dej!

Spevák:

Inakšie dnes piesne tiahnu
dušou mojou úbohou
ako búrky rev a rachot
mračiacou sa oblohou,

vzdialená im útlosť kvetov,
krása žien a borcov dych:
škripot zubov, ston a vzdychy,
štrngot pút je počuť v nich!

Otroci:

Štrngot pút nám hudba všedná,
spevom predsa naplň hruď,
len hlas stíš a panstvo spiace,
strážcu s bičom neprebuď!

IV.

Spevák:

Voľnými sme ľuďmi boli,
patrila zem táto nám;
pre seba sme siali, žali,
obrábali polia, lán,
vítazné sme viedli vojny
za svoj krb a svoju česť!
Svoju vôľu, svoje statky
mali sme, aj svoju česť,
prv než našich myslí zmätky,
naše viny stihol trest,
predtým, než v prach slávu našu
strhla cudzia päšť a lešť...

V.

Zbor otrokov:

Sme otroci... Sme cudzej zvôle hračky,

v nás bez trestu smie udrieť každá päšť...
Čo máme, hračkou hocičej je chuťky
a handrou každému je naša česť!

Sme zástup volov, v jarmo bičom štvaný
pre cudzí osoh z rána do noci...
Sme bez vôle, bez práva, bez ochrany,
sme otroci!
Smiech večnej potupy nám reže srdce,
sme otroci!

Spevák:

Nič nie je naše, všetkým iný vládne,
pre neho kropí náš pot predkov lán;
okrem jeho pre nás niet vôle žiadnej,
nám právom, zákonom len, čo chce pán,
lož pravdou proti nám; veľké sú žiale
a pre nás je i nebe bez moci –

Zbor otrokov:

Sme zberka bez práva
sme biednym stádom,
sme otroci!

VI.

Dosť rabov vidíme u nás i v diali,
ich – ako náš – krk jarmom sklonený,
aj ich znak potupy na čele páli,
aj pre nich puto a bič určený!
Ó, je ich vôkol ako piesku v mori,
čo násilníkom biedne otročia,

čo s nami túžia po vykúpení
z tej noci, v ktorej veky paholčia...

VII.

Pán svoj korbáč pozdvihuje,
máva nám ním nad hlavou
a švist jeho doplňuje
rečou pyšnou, rúhavou:
„Hľa, ako sa pekne pestria
Rôzno-farebné remene –
ako chumáč lesklých hadov,
v ladné uzly spletené!

Čujte, v krásnej harmónii
ako syčí každý had,
hľa, ako sa zvíja, krúti –
každý by vás štipol rád!
Aby zub ich jedovatý
menej krutým zdal sa vám,
každej z týchto krutých zmijí
krásne, zvučné meno dám:

Tento remeň, to je Viera,
čo vám káže: Zbožne nes
jarmo pánov! Za odmenu
v raji nájdeš večný ples...
Ten zas remeň zve sa Právom,
z vašich chrbtov zrezaný,
z vašej krvi písmo na ňom,
že ste rabi a my páni!

Tu ten uzol Zvyk je dávny,
henten Mrav, tam Osveta,
ba i Slobody sa fraška
s Poriadkom tu prepletá...
Ľudskosťou je tento remeň,
onen Pravdou, Čnosťou ten –
čo tu sviští v tom korbáči
zneužitých krásnych mien!!

XII.

Z všetkých kliatob otročiny,
zneúctených rúch,
najtrápnejší, najhroznejší
otrocký je duch!

Prezrime si svoje rady,
čo tu klamu, ľsti a zrady,
čo tu nízkości sa plazí,
koľko zášti srdcia mrazí!!

Mnohá zmija
pred cudzím sa podlo zvíja,
svojim vzteklo syčí v sluch:

Hľa, rab, ktorého za strážcu
otrokár nám dal,
ako udáva nás radom,
zradný ten pardal!!

Svoj cit, rozum, dušu trebárs
predáva mu za kus chleba,
striehe pokyn jeho brvy,
dvíha korbáč na nás prvý...

Horšie stokrát,
keď je proti bratovi brat,
nepriateľov než nával!

Iným otroctvo tak vniklo
do všetkých žíl, šliach,
že sa hrbia dobrovoľne,
by ich šliapal vrah;
že sa tlačia chtivo k nemu,
dotknúť sa chcú rúcha lemu,
zvábiť na schýlené hlavy
pohľad jeho pohrdavý,
kvety sypať nohe,
ktorá ich chce kopať,
bozkať jeho stopy prach...

Boj zas medzi sebou druhí
vedú s divokou
vášňou, kyje ťažké, drúky
berú na sokov...
Radšej žičia radosť vrahom
ako úspech vlastným bratom...!

Medzi sebou sa bijeme,
v bruchu, v črevách si ryjeme...
Srdce jasá,
i keď cudzia zloba striasa
padlých spoluotrokov!

Či nás všetkých rovnaký tlak
nikdy nespojí?

Nezvítazí nikdy naša
vec v svornom boji,
v osobných tých vášní vrení,
kde zášť, závisť chlieb náš denný?
Či vzlet vyšší zhody dúhu
nevytvorí v našom kruhu,
ktorý vravou
otriasa sa večne dravou,
či sme doma, či v poli??

XVI.

Je niekde „voľnosť“ iba hlahol slova
a „sloboda“ len hluchý, prázdny zvuk,
my však precitujeme denne znova
to heslo; berieme ho do úst, do rúk,
na našej ceste plameňom nám svieti,
je našou túžbou vrelou, jedinou,
je ráno prvým vzdychom starcov, detí
a večer modlitbou poslednou...

Ó, voľnosť, hoci v ústach doby mena
tvojho zvuk plný stratil sa, jasný tak
kedysi a sebcami znesvätená
je tvoja hodnota, tvoj čistý znak
na svoju zástavu vtkali si lživo
i mnohí škodci pravej slobody,
a tí, čo zvrhli jarmo, gniavia divo
zas v tvojom mene iné národy,
my chováme ťa v srdciach rýdzu stále,

nás učí tvoju plnú cenu znať
dážd' úderov, boľastných dokonale,
tie dravé ruky, čo biť vedia, brať!
Čo denne šľahov surových nás švihne,
čo denne telo trňov prebodá!
Zakaždým dušou obraz tvoj sa mihne
a z hĺbkы zaznie povzdych: Sloboda!

Ó, voľnosť, my denne z tvojho opaku
poznávame celú tvoju krásu;
v tom stone ťažkom, bôľu, trýzne mraku,
keď jarmo tlačí rodinu našu,
keď po šiji nám šliape cudzia päta
a každý lump nás tupiť, mučiť smie,
ústa naše mlčia pod bičom kata,
lež v srdciach túžba po voľnosti znie!

XVIII.

Ó, Bože, náš pravý Bože, slyš!
Ty Bože biednych rabov,
čo do zlata svoj oltár nestrojíš,
ni kňazov do hodvábov,
čo trôniš v kráse prírody
a detských hlasov zvuku;
ty, veľký Bože slobody,
zodvihni svoju ruku,
z pút otrockých nás vyslobod';
vztýč z prachu naše hlavy,
k voľnosti ľudstvo doprevoď,
daj svetú zákon pravý!!

XXII.

Vidím snahy roztrieštené,
čujem hesiel rôznych zmes,
duchov prúd sa rôzne ženie,
včerajška heslo rúca dnes,
každý hlása nové zvesti,

každý razí iné cesty,
nový vodca každým ránom
vstáva s rušnou družinou...
Kiež by radšej všetci razom
svorne išli jednou cestou
za veľkou a všetkým svätou,
za myšlienkou jedinou!

Čujem rozvášnenú zvalu
o podstate slobody,
každý dáva inú radu
pre ľudstvo a národy,
zatiaľ čo nás všetkých tlačí
zo dňa na deň útlak väčší,
tyran šliape naše práva
a v nás ničí ľudskú česť...
Ustúp preto, každá snaha,
pred tou jednou, najvrúcnejšou,
najnutnejšou, najhlavnejšou:
najprv z jarma šiju vzniesť!!!

Najprv proti škodcom, tlaku,
každý svorne šiju hor'!
V jednom hustom, búrnom mraku

spoj sa hnev náš a náš vzdor!
V jeden príboj plecيا všetky,
zničme mreže rabskej klietky!!
A keď bez pút, v plnej sile
stretneme sa so slobodou,
potom budú pravé chvíle
poradu o plánoch začať,
ako ďalej k šťastiu kráčať
v rade voľných národov!!

XXIII.

Avšak nie! To nebol iba prelud roztúžených snov...
Verím, že raz predsa svitne zora krajších, lepších dňov
že sa vidiny tej skvelej aspoň väčšia splní časť...
Mne snáď osud nedožičí ťažké jarmo z šije striasť,
moja hlava zšedivelá v otrockú sa skloní v prst',
otrokovi mi ruky hodia k putám v hrobe hlíny hrst';
vy však, mladší kamaráti, než vám skončí veku beh,
vystúpíte šťastnou nohou na slobody krásnej breh.

Preto, hoci v temne vôkol bičom vládne hrubá päšť,
každý v srdci verne si drží budúcnosti blaha zvesť!
Všetci mysle združte pevne v jednej veľkej snahy zvesť,
všetky sily zozbierajte, až vás k činom vyzve čas!
Spriatelí sa ľudstvo voľné, prasknú putá otroka
a zástava naša, bratia, vyletí do vysoka!!!

CIGÁNSKY PLAČ

.....

V pracovnom tábore, joj,
ťažkú prácu robím,
ťažkú prácu robím, joj,
predsa hladný chodím.

Každému ješť dali, joj,
mne nie, hoc' mi treba,
daj, Cigán, košeľu, joj,
daj za kúsok chleba!

Prečo by som dával, joj,
košeľu za chleba?
Veľká zima ide, joj,
košeľa mi treba!

Kde sa podejeme, joj,
deti moje drahé?
Poďme niekam pod plot, joj,
veď ste skoro nahé...

Cigánska dievčina, joj,
naklad' oheň malý,
aby sa mi deti, joj,
trošičku zohriali!

DOSLOV AUTORA

Táto skromná zbierka básní (s výnimkou básne Horná Nitra, ktorú som napísal v roku 1939 a bola uverejnená v slávnostnom čísle Slováka venovanom Hornej Nitre, tiež básne Breziansky kostol, ktorá vznikla v roku 1940 a bola uverejnená v Pamätnici, vydané v tom istom roku z príležitosti posvätenia nového kostola v Brezanoch, ako aj básne Svojim spolužiakom, ktorú som napísal k 30-ročnej našej stretnutiu v roku 1963, aj prekladu najkrajších a najaktuálnejších úryvkov Čechových Piesní otroka a prekladu Cigánskeho plaču), vznikla v rokoch 1958 – 1960, počas môjho druhého politického väzenia (prvý raz som bol vo väzení v roku 1946), a to za najrozličnejších okolností.

Prvé básne vznikli ešte vo väzniciach v Nitre a v Prahe na Pankráci, ostatné – aj preklad úryvkov Čechových Piesní otroka a preklad Cigánskeho plaču z cigánčiny – napísal som v koncentráku v príbramských horách, zvanom Vojna, kde som pracoval jednak na výstavbe mohutného sídliska v Příbrame, jednak v uránových baniach, a to na 10. poschodí šachty číslo 4 v Lešeticiach.

Pre nedostatok normálnych písacích potrieb básne som písal na záchodový (toaletný) papier obhorenými zápalkami, ktoré mi dodávali moji spoluväzni – fajčiari. K ceruzke a vhodnejšiemu papieru som sa dostal až na Pankráci. Písať však vo väzení, kde človek je vo dne, v noci pozorovaný nielen dozorcami – bacharmi, ako sme ich všeobecne volali, ale aj spoluväzňami – špiclami (bonzákmí), ktorí za drobné výhody prepožičiavali sa veliteľstvu väznice tábora na túto špinavú prácu, bolo veľmi ťažko a aj to, čo som mal už napísané, bolo neustále ohrozované prehliadkami.

Básne som preto písal skoro mikroskopicky na prúžky papiera, ktoré som stácal do nepatrných trubičiek a ukrýval som ich, ako sa dalo, najčastejšie do záhybov železných priční. Z obavy, aby mi básne nenašli, vždy pred odtransportovaním do inej väznice som ich zničil. Každú báseň som sa však hneď po jej napísaní snažil naučiť naspamäť a pri novej vhodnej príležitosti som ich opäť dal na papier, ale pri viacerých básňach sa mi to nepodarilo, v pamäti mi zostali

len zlomky, fragmenty a tak táto zbierka je iba časťou toho, čo som v skutočnosti napísal.

V tábore nútenej práce, ktorý plným právom možno volať koncentrákom, lebo ho postavili údajne ešte Nemci za druhej svetovej vojny a mal všetky náležitosti koncentračných táborov – oplotenie z ostnatého drôtu, strážne strelné veže, ba i spaľovaciu komoru-pec –, bola značne väčšia voľnosť pohybu ako v pevných väzniciach a tak sa mi tu naskytli aj väčšie možnosti na písanie. Najlepšie podmienky som mal na táborovej ošetrovni, kde som si liečil zlomenú nohu a najmä v posledných mesiacoch môjho väzenia, keď som v uránovej bani na 10. poschodí šachty číslo 4 v Lešeticiach (asi deväť km južne od Příbramu) robil nabíjača elektrických batérií, ktoré ťahajú podzemné mašinky s baníckymi vozíkmi – huntami. Tu v hĺbke asi 580 m pod zemou som mal práce na smenu len asi 1 ½ hodiny, ostatný čas som mohol venovať písaniu, pričom som, pravda, zrakom občas musel sledovať elektrické prístroje. Tu som mal najlepšie podmienky: písací stôl, neónové osvetlenie a – čo bolo najdôležitejšie – pokoj, lebo bránu do nabíjačky som po odchode mašíniek na rajóny zamkol a keď ktokoľvek chcel vojsť, musel najprv zacenať; odomknúť som mu išiel, až keď som všetko poschovával. Pri dôkladnej kontrole vecí by mi boli mohli nájsť, ale bez rizika sa takéto veci robiť nedajú...

Viacerí spoluväzni, ktorí vedeli, že vo väzení píšem, veď nejedna z mojich básní kolovala z ruky do ruky po tábore, odrádzali ma od písania, lebo mnohí prišli o svoje rukopisy, ešte ich aj prísne potrestali, ale ja som nemohol nepísať! Chcel som zachytiť city a myšlienky, ktoré som prežíval a snažil som sa ich zachovať ako svedectvo tých strašných čias...

Preklad Cigánskeho plaču som urobil podľa textu z cigánčiny, ktorý mi voľne do slovenčiny pretlmočili väzni Cina, Zajac a Friedrich a ja som ho potom zveršoval, lebo sa mi páčila dojímavá jeho melódia.

Poznamenávam ešte, že aj texty viacerých mojich básní vznikli na nápevy piesní (Pankrác, Odkaz zďaleka, Kamarátova smrť) poťažne som ich vedome písal tak, aby sa dali spievať, veď báseň

a pieseň je v podstate skoro to isté. Za zmienku stojí i to, že môj spoluväzeň, český hudobný skladateľ profesor Slavický zhudobnil vo väzení moje dve básne a ich partitúru pod názvom *Lux in tenebris* (Svetlo v temnotách) mi daroval. Podarilo sa mi ju zachrániť a dostať do bezpečia.

Okrem tejto skromnej zbierčky básní som napísal v hĺbke uránových baní aj román *Láskou poznačení* a pomocou spoľahlivých ľudí – civilov, s ktorými som nadviazal styky na stavbách i v uránových baniach, podarilo sa mi ho dostať na povrch a zachrániť. Jeho originál som napísal drobným paličkovým písmom do dvoch zošitov malého formátu. Za pomoc pri zachraňovaní mojich rukopisov, vzniknuvších vo väzení, som zvlášť povďačný mladému banskému inžinierovi J. Z. z Moravy. Rozpracovanú päťjazyčnú učebnicu (slovensko-nemecko-maďarsko-rusko-francúzsku) som z väzenia priniesol sám...

Prečo toto všetko spomínam?

Aby všetci, ktorým prídu do ruky moje básne, prípadne i román, si náležite uvedomili, ako ťažko bolo žiť a literárne tvoriť ľuďom, ktorých „hrozba nesklonila a dar nezviedol“ vtedy, keď v mene pokroku, mieru, slobody a šťastia sa šliapali najzákladnejšie ľudské a národné práva, keď sa zatvárali, ba i popravovali aj úplne nevinní ľudia!

O AUTOROVI

Ján Kamil Beňadik

Ján Kamil Beňadik sa narodil 18. júla 1912 v Brezanoch na hornej Nitre v chudobnej roľníckej rodine. Od roku 1933 pôsobil ako učiteľ na ľudových školách. Od mladosti až do smrti sa vyznačoval silným sociálnym a národným cítením a zmyslom pre pravdu a spravodlivosť. Bol sympatizantom autonomistickej politiky HSĽS a práva Slovákov na vlastnú štátnosť. Bol i jazykovedcom, historikom, rozhlasovým redaktorom, divadelníkom, horlivým matičiarom i kultúrnym pracovníkom v najširšom zmysle slova. Jeho verejná činnosť sa začala v prvej ČSR a najväčší rozmach dosiahla

v Slovenskej republike. Pôsobil na Učiteľskej akadémii v Prešove, potom najmä v Nitre. Po návrate ČSR v roku 1945 sa národná činnosť stala nežiaducou až nebezpečnou. Už v roku 1946 bol zatknutý za šírenie ilegálnych letákov. Počas prenasledovania tzv. slovenských buržoázných nacionalistov v r. 1949 – 1950 súdený ako súčasť skupiny E. Svitana a spol. Neskôr, v roku 1958, za vyučovanie dejepisu v slovenskom duchu, vyšetrovaný a odsúdený na tri roky, z čoho si viac ako dva roky odsedel v čl. väzniciach a koncentračných táboroch. V r. 1962 bol znova zatknutý. V r. 1970 plne rehabilitovaný. Napísal množstvo kníh, rozhlasových a divadelných hier. Zomrel 1. februára 1973 v Nitre. Pochovaný je v rodisku.

J. K. Beňadik patrí medzi slovenských intelektuálov, ktorí si udržali svoje národnoštátne presvedčenie aj napriek nepriazni politických režimov a prenasledovaniu, nikdy z neho nezľavili a neboli ochotní robiť kompromisy so zlom. PV ZPKO v roku 2017 vydali o ňom knihu „Keď slovenské povedomie bolo prenasledované ako fašizmus“. Prípád J. K. Beňadika z roku 1958.

Ján Kamil Beňadik

ZA MREŽAMI A OSTNATÝM DRÔTOM

Vydavateľ:

Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja,

Bratislava 2018

78 s.

Zodpovedný redaktor: Martin Lacko

Grafické spracovanie a sadzba: Ivan Varšo

Tlač: Fork, Martin

© Ján Kamil Beňadik – dedičia

© PV – ZPKO

ISBN 978-80-972781-1-3